

Nærværsplan - arbeid med bekymringsfullt fravær i skolen

En tiltaksplan for grunnskolen i Melhus kommune

Oppdatert pr 06/22

MELHUS
KOMMUNE

Nærværsplan - arbeid med bekymringsfullt fravær i skolen

En tiltaksplan for grunnskolen i Melhus kommune

Innhold

Innledning	3
Målgruppe.....	3
Definisjoner.....	4
Tidlige tegn til bekymring:	4
Skolens rutiner ved fravær – hvem gjør hva:	5
Hva er bekymringsfullt fravær?.....	7
Samhandling og tiltak	7
Nærværsteam	8
Når fravær blir bekymringsfullt:	9
Revidering	10
Utdyping av tiltakene, idebank	10
Fraværets funksjon	10
Risiko og beskyttelsesfaktorer:	11
Samhandling og tiltak	12
Tiltak fra elevens perspektiv.....	13
Tiltak i skolesituasjonen.....	14
Tiltak i hjemmet.....	14
Gjennomføring av tiltak	15
Evaluering og henvisning videre.....	15

Innledning

Barn med høyt skolefravær får ofte både faglige og sosiale utfordringer. Disse utfordringene kan igjen ha negative ringvirkninger i form av utvikling av psykiske vansker, vansker knyttet til videre utdanning og senere arbeidsliv. Det er mange grunner til at et barn ikke går på skolen eller har vansker for å komme eller bli. Vanskene er ofte sammensatte og krever at de voksne rundt samarbeider for barnets beste. For å oppnå et godt samarbeid og ha et felles mål om at eleven skal tilbake på skolen, er det viktig med tverrfaglig samarbeid. Den viktigste behandlingen mot skolevegringsatferd er å få eleven tilbake på skolen så hurtig som mulig samtidig som man tar hensyn til elevens individuelle behov. Det er bedre med litt tid på skolen enn ingen tid på skolen.

Høyt skolefravær er ikke bare et nasjonalt problem, men også en utfordring i Melhus kommune. Målet er at ansatte i kommunen skal oppleve å ha kompetanse til å møte skolevegringsatferd, hurtig kunne iverksette tiltak samt at elevene og foresatte skal oppleve å bli ivaretatt. Kommunen har et Nærværsteam som kan bistå skolen dersom fraværet er vedvarende etter tett oppfølging fra skolen. Det er rektors ansvar å gjøre veilederens innhold kjent for skolens personale, og å gjennomføre rolle- og ansvarsavklaringer på området.

Målgruppe

Planen er rettet mot elever i grunnskolen, og skal være skolenes verktøy når elever har bekymringsfullt fravær. For definisjon av bekymringsfullt fravær se side 4. Planen skal brukes i samarbeid med foresatte og andre instanser for å kartlegge og lage en felles samarbeids-/tiltaksplan for den enkelte elev.

I noen tilfeller av skolefravær vil det være behov for mer spesialisert kompetanse, og planen gir retningslinjer for samhandling.

Komplekse problemer gjør at flere instanser må samhandle for å være i stand til å yte den hjelp som er nødvendig, og det vil være viktig å etablere gode samarbeidsrutiner på tvers av tjenestenivåer.

Definisjoner

Det eksisterer ulike begreper og definisjoner rundt ugyldig skolefravær. Mye litteratur og forskning skiller mellom "skulkere", som gjerne skjuler fraværet for foresatte og har lav skolemotivasjon, og "vegrere". Sistnevnte gruppe beskrives ofte som skoleflinke, men isolerer seg i hjemmet framfor å møte på skolen. Annen litteratur skiller ikke mellom skulk og vegring, men betrakter det som et fenomen; vegringsatferd utløst av positiv og /eller negativ forsterkning.

Som oftest blir skolevegring assosiert med følelsesmessige vansker, spesielt angst og depresjon, og kan defineres som fravær knyttet til følelsesmessige vansker. Tidligere har det da også vært vanlig å bruke begrepet skolefobi. Imidlertid dreier det seg ikke nødvendigvis om fobier relatert til skole.

I dette dokumentet vil begrepene bekymringsfullt skolefravær og skolevegringsatferd benyttes om hverandre. Ved å bruke disse begrepene får vi med både tidlig intervensjon av elever som har bekymringsfullt fravær fra skolen samt de elevene som utviser vegringsatferd til det å gå på skolen.

For raskt å kunne avdekke om en elev har bekymringsfullt fravær må vi vite noe om hva som kan være tidlige og observerbare tegn.

Ulike definisjoner og beskrivelser av risikofaktorer gir et grunnlag for å kjenne igjen vansker tilknyttet bekymringsfullt fravær.

Tidlige tegn til bekymring:

Hos eleven:

- Forseintkomminger og sporadisk fravær
- Er ekstremt innadvendt eller sjenert
- Er svært utrygg ved skolestart eller etter ferie eller sykdom
- Snakker aldri høyt i klassen

- Snakker ikke med voksne eller medelever, eller kun med utvalgte
- Viser motstand mot å være ute i friminutt
- Har ofte fysiske plager
- Gir uttrykk, verbalt eller nonverbalt, for nedstemthet, redsel generelt eller knyttet til visse situasjoner på skolen
- Trekker seg tilbake fra samspill med andre
- Viser utagerende atferd
- Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
- Ringer ofte hjem eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen

Fra foresatte:

- Tar kontakt fordi eleven ikke vil gå på skolen
- Blir værende for lenge i leveringssituasjonen, eller blir med inn i klasserommet
- Ringer eleven gjentatte ganger i skoletiden for å sjekke om eleven har det bra

Skolens rutiner ved fravær – hvem gjør hva:

Foresattes rolle:

- Foresatte skal varsle skolen i Vigilo samme dag som eleven er fraværende.
- Hvis fraværet vedvarer, må foresatte være i dialog med skolen.
- Foresatte leverer melding med underskrift til skolen innen tre dager etter fravær.

Kontaktlærer:

- Ved fravær som ikke er varslet i Vigilo, sendes det beskjed til heimen om fravær samme dag - så raskt som mulig.
- Kontaktlærer er ansvarlig for å føre fravær og melder bekymringsfullt fravær til skoleledelsen.
- Kontaktlærer må etterspørre melding fra elev/foresatte dersom det ikke blir levert tre dager etter fravær.

Timelærer:

- Timelærer er ansvarlig for å registrere fravær og informere kontaktlærer snarest.

Trinn/team møter:

- Elevfravær tas opp som egen sak på alle trinn/team møter.

Ledelsen:

- Skoleledelsen følger opp planen, og går gjennom fraværsstatistikk og fraværsføring en gang i måneden.
- Fravær tas opp som fast sak i skolens lokale tverrfaglige team.
- Skoleledelsen har ansvar for å sikre seg at informasjon om fravær følger eleven ved skolebytte

Se også Udirs sider om fravær: <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/saksbehandling/fravar/grunnskolen/>

Videre i planen vil begrepet bekymringsfullt fravær bli brukt.

Hva er bekymringsfullt fravær?

- Ugyldig fravær fra enkelttime (udokumentert), innbefatter intern skulk og "vandring".
- Mønster av fravær; fravær ved en bestemt type aktivitet (kroppsøving, turdag, prøver etc.
- Kommer for seint mer enn to ganger i løpet av en uke.
- Mer enn tre enkeltdager fravær i løpet av en måned.
- Fravær hvor årsaken er uklar (at eleven engster seg for noe, forhold ved skolen..),

eller

- høyt sykefravær (over 20% over 2 mnd)

Samhandling og tiltak

All samhandling må naturligvis skje i et tett samarbeid med eleven selv og hjemmet

Ved bekymringsfullt fravær skal skolen ta kontakt med foresatte for å informere om fraværet og undersøke hvorvidt det foreligger konkrete årsaker til fraværet.

Uavhengig av hva som er årsaken til bekymringsfullt fravær hos en elev, må situasjonen kartlegges som utgangspunkt for å sette inn relevante tiltak.

Ledelsen ved skolen har hovedansvaret for å initiere til kartlegging og samarbeid.

Sentrale moment i tverrfaglig god samhandling er:

- Samarbeidet må være forpliktende og forankret i administrativ og politisk ledelse.
- Alle må se gevinsten ved samarbeid, og skape forventninger om resultat.
- Det må være klare målsettinger med samarbeidet, og det må ha et klart mandat.
- Likeverdighet og respekt i samarbeidet.
- Kunnskap om hverandre.
- Tydelig avklaring av forventninger.
- Avklaring av faglig plattform.
- Avklaring av roller og oppgaver.

Samarbeidet skal konkretiseres i en forpliktende samarbeidsavtale, se vedlegg 4 og 5.

Nærværsteam

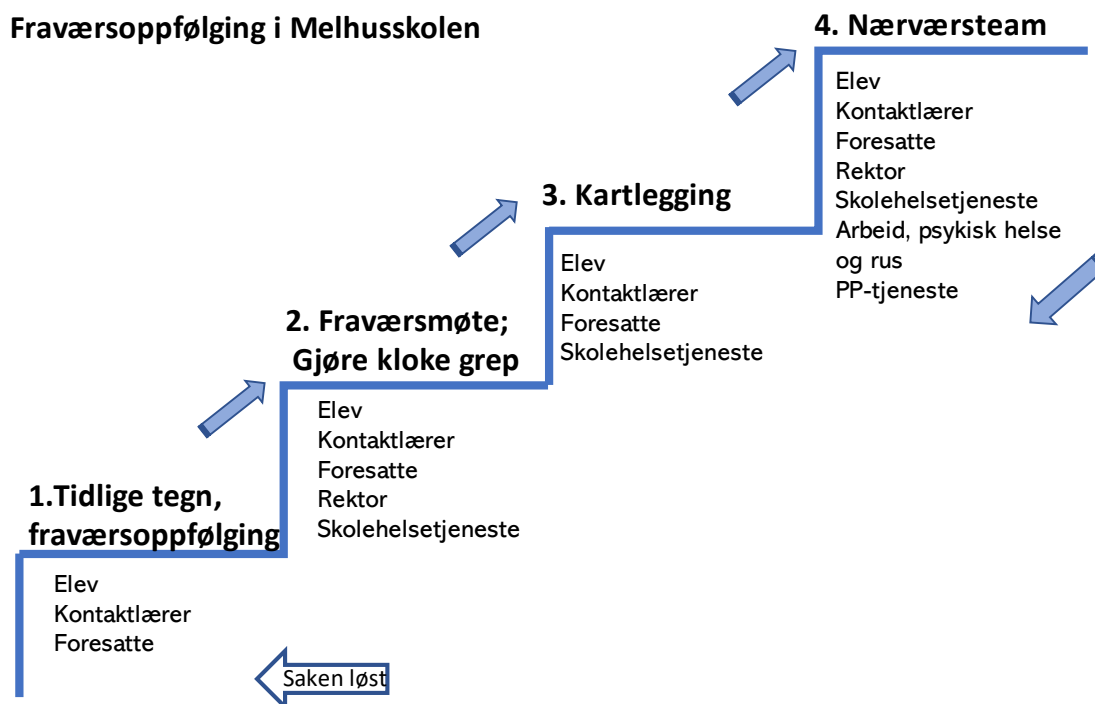
I tillegg til eleven og foresatte er skolens viktigste samhandlingspartnere i elevsaker med skolefravær:

Skolehelsetjenesten, PPT, Arbeid, psykisk helse og rus, Barneverntjenesten, Bup og eventuelt fastlege.

Representanter fra tjenestene møtes i **Nærværsteam**. Teamet skal være operativt i forhold til behovet til den enkelte elev, det vil si at ikke alle møter i hver sak.

Når fravær blir bekymringsfullt:

1. Tidlige tegn, fraværsoppfølging

Kontaktlærer fører elevfravær i Vigilo. Vær oppmerksom på Tidlige tegn på bekymring (s 4) og Hva er bekymringsfullt fravær (s 5) i planen. Bruk gjerne skolehelsetjenesten som drøftingspartner.

Kontaktlærer tar kontakt med foresatte for å informere om og avklare årsaker til fraværet. Eleven er involvert i samtalen. Den loggføres og meldes til skolens ledelse. Om fraværet ikke endrer seg, innkalles til et fraværs møte.

2. **Fraværs møte, - sammen gjøre kloke grep.** Her involveres flere støttespillere; skolehelsetjeneste og rektor sammen med elev, foresatte og kontaktlærer. Hensikten er sammen å se på om det er mulig å gjøre kloke grep. Tiltak og samhandling.

3. **Kartlegging.** Hvis situasjonen ikke bedrer seg etter fraværs møtet må en grundigere kartlegging til. Se vedlegg 1 – 4. Skolehelsetjenesten må involveres i kartleggingsarbeidet. Etter kartlegginga gjøres en vurdering av hvordan

nærværsteamet skal settes sammen i samsvar med elevens utfordringsbilde. Samtykkeerklæring Nærværsteam underskrives, se vedlegg 5.

4. **Nærværsteam.** Tilfører faglig støtte med veiledning i saken, aktørene ser etter mulige løsninger sammen. Rektor har ansvar for å kontakte enhetsleder Arbeid, psykisk helse, arbeid og rus ved etablering av Nærværsteam. Samarbeidsavtalen etableres i første møte. Videre oppfølging av samarbeidsavtalen, i tett dialog og med færrest mulig aktører. Skoleledelsen setter av ressurser til at ansatt kan følge opp eleven i det daglige. Møtehyppighet i nærværsteamet trappes ned etter hvert som fraværet avtar. Dette inntil kontaktlærer overtar ordinær oppfølging.

Revidering

Planen skal revideres etter årlig evaluering av praksis knyttet til planen.

Utdyping av tiltakene, idebank

Fraværets funksjon

Det kan være nyttig å se på fraværets funksjon for den enkelte elev. Hva er det som opprettholder det bekymringsfulle fraværet eller hva motiverer eleven til å fortsette å ha bekymringsfullt fravær. Kearney og Silverman (1996):

1. Oppnå oppmerksomhet fra foreldre eller viktige andre.
2. Oppnå goder utenfor skolen, eks: TV, dataspill, rus, være med venner.

3. Unngå stimuli som vekker negativ affekt eller emosjonelt ubehag.
4. Unngå ubehagelige sosiale situasjoner eller evalueringssituasjoner.

Risiko og beskyttelsesfaktorer:

Faktorer både ved eleven og omgivelsene kan bidra til eller beskytte mot utvikling av bekymringsfullt skolefravær. I en kartleggingsfase kan disse vies oppmerksomhet. Beskyttende faktorer kan bidra til å moderere risiko og minske sjansen for at en vanske oppstår. Samtidig kan man si at jo flere risikofaktorer som er til stede, jo større er sannsynligheten for en negativ utvikling. Faktorene er heller ikke uavhengige av hverandre, men fungerer i et samspill over tid.

ELEV	
Beskyttelse	God sosial kompetanse, positivt selvbilde, minst en god venn Gode mestringsstrategier Skolefaglig mestring
Risiko	Psykiske vansker, sårbarhet eller stress Bekymringer for ting utenfor skolen Ekstremt innadvendt, prestasjonsangst Få eller ingen jevnaldningsvenner, sosialt umoden Uoppdagede lærevansker eller utviklingsmessige vansker Sykdom eller diffuse fysiske plager
HJEM	
Beskyttelse	God psykisk helse hos foresatte Tydelig grensesetting, godt samarbeid mellom foreldrene Støtte i sosialt nettverk Foresatte samarbeider godt med skole og lærere
Risiko	Psykiske vansker eller lidelser hos foresatte Samspillvansker i familien, vansker med grensesetting Familien har lite støtte i sosialt nettverk Store endringer i familiesituasjonen, eks: sykdom, død, skilsmisse, flytting og arbeidsledighet Foresatte har negative erfaringer med og/eller negative holdninger til skolen
SKOLE	
Beskyttelse	Gode rutiner for å følge opp fravær God klasseledelse, tilpasset opplæring, realistiske forventninger til elevene og klare faglige mål Trygg og god relasjon mellom lærer og elev

	<p>God informasjonsflyt ved overganger skole, lærerbytter</p> <p>Handlingskompetanse på intervensjon ved bekymringsfullt fravær</p> <p>Interne støttesystemer på skolen, klar ansvarsdeling mellom kontaktlærer, ledelse</p> <p>Etablerte samarbeidsrutiner med eksterne instanser</p>
Risiko	<p>Mangelfulle rutiner og lite konsekvent registrering, håndtering og holdninger til fravær</p> <p>Dårlige klasse- og læringsmiljø, bruk av straff, liten grad av forutsigbarhet og struktur</p> <p>Mangelfulle rutiner for samarbeid skole-hjem</p> <p>Lite kontinuitet i opplæringen, tilfeldig overføring av informasjon, stort lærerfravær eller mange lærerbytter</p> <p>Mangelfull kompetanse på psykiske vansker og angst hos barn</p>

Skjemaet er hentet fra Oslo kommunes praktiske og faglige veileder om skolevegring og baserer seg på litteratur om skolevegring: Kearney 2001, Ingul 2005, Thambirajah et al., 2008.

Samhandling og tiltak

I et samarbeid ved bekymringsfullt skolefravær er det viktig å enes om felles mål og en plan for tiltaket. I enkelte tilfeller vil skole og hjem ha forskjellige forklaringer på elevens fravær. Kartlegging er viktig, men behøver ikke føre til konflikt eller et vanskelig samarbeid. Skolen, som den profesjonelle part, har et ekstra ansvar for å opprettholde samarbeidet.

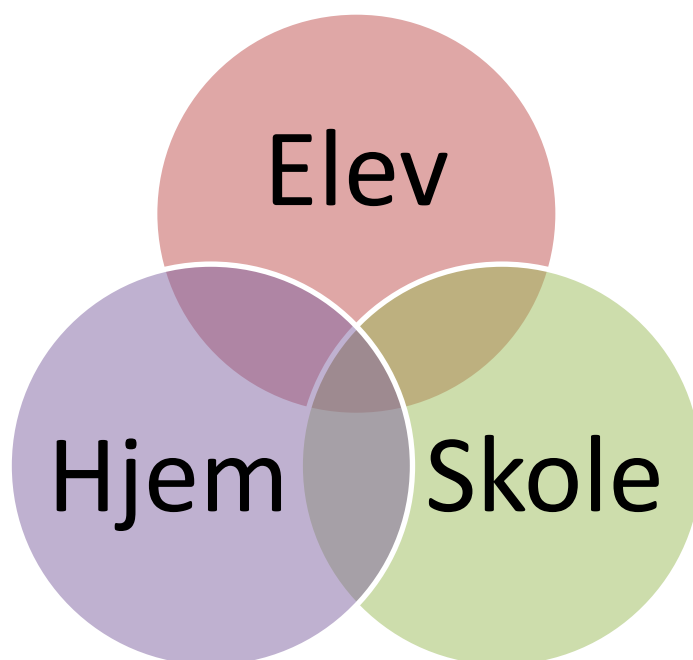
Basert på kartleggingen velges relevante tiltak. Tidlig intervensjon og høy intensitet på tiltakene er viktige prinsipper for å redusere fraværet.

Generelle prinsipper for en god samarbeidsavtale:

- Det skal utarbeides en tydelig, skriftlig samarbeidsavtale mellom skole, foresatte, elev og eventuelt andre involverte parter. Avtalen skaper forutsigbarhet og kontroll for eleven og tydeliggjør felles mål og ansvarsfordeling. Det trenger ikke være enighet mellom partene om forklaringen på fraværet for å kunne lage en slik plan sammen. Planen utformes mer som en kontrakt eller et arbeidsredskap.

- Samarbeidsavtalen angir det langsiktige målet. Delmål med tilhørende tiltak er avgjørende for å nå det langsiktige målet og blir ført underveis i egen tiltaksplan (se vedlegg 6)
- Det er viktig at alle parter er enige om det langsiktige målet, så vel som alle delmålene.
- Det presiseres i tiltaksplanen hvor lenge delmålene skal gjelde, og arbeidsoppgaver tydeliggjøres og delegeres. Det gjøres en avtale om neste møte/møteplan.
- Planen utformes og gjennomføres med deltagelse fra ledelse, kontaktlærer/annen med viktig relasjon til eleven, elev, foresatte og eventuelt andre involverte parter. Ansvarsfordelingen mellom partene må være tydelig.

Målet for tiltakene vil som regel være at eleven mestrer skolehverdagen.

Tiltak fra elevens perspektiv

- Legge til rette for å mestre skolehverdagen, tilpasninger faglig, tilstedeværelse, rom, friminutt o.l.
- Unngå at eleven føler seg stigmatisert.
- Ta eleven med på råd om hva som skal gis av informasjon til medelever om situasjon og tiltak.
- Fremme egenmotivasjon ved å forklare hvordan tiltakene bidrar til å nå målene.
- Uttrykke håp om bedring.

- Press skal i minst mulig grad virke krenkende for eleven.

Tiltak i skolesituasjonen

- Avdekk og sett inn tiltak etter § 9a hvis det er aktuelt.
- Anvend de gode voksenrelasjoner eleven har på skolen.
- En viktig voksen har flere samtaler med eleven. Viktig å bekrefte og anerkjenne elevens opplevelse av det som er vanskelig, samtidig som man fokuserer på elevens mestring.
- Bygge opp under gode relasjoner eleven har til jevnaldrende på skolen.
- Sørge for at eleven opplever stor grad av struktur og forutsigbarhet i skolehverdagen.
- Øke elevens opplevelse av skolefaglig mestring (prioriter fag eller områder der eleven er dyktig, eller har en spesiell interesse).
- Styrke elevens sosiale kompetanse.
- Forenkle eller gi støtte i situasjoner som er utfordrende for eleven og gjennomfør en gradvis opptrapping av utfordringer. Mindre grupper, fritak fra dag, kreve mindre muntlig deltagelse i en periode.
- Ved mye angst kan det være nødvendig at det avtales en "fluktrute". Det å vite at det finnes en mulighet til å trekke seg unna kan i seg selv virke tryggende. Slike tiltak skal da være en del av en plan der kravene til eleven gradvis økes.
- Hjemmeundervisning er i de aller fleste tilfeller av skolefravær ikke å anbefale da det kan bidra til å opprettholde fraværet. Hjemmeundervisning kan vurderes dersom eleven har tilleggsvansker av medisinsk art og etter anbefaling fra PPT. (Tambirajah et al. 2008).
- I slike tilfeller er det avgjørende at hjemmeundervisningen inngår i en plan for tilbakeføring til skolen, for eksempel ved at kontaktlæreren gjennomfører hjemmeundervisningen og slik styrker relasjonen til eleven.

Tiltak i hjemmet

- Gi foresatte informasjon om bekymringsfullt fravær.
- Gi foresatte informasjon om hvordan barnet har det når hun/han er på skolen.
- Kontakt lege for å avklare om det er et medisinsk problem hvis barnet gir uttrykk for fysiske plager.

- Snakk med barnet om vanskelige ting i forkant, gi uttrykk for håp og at det hjelper å øve på det som er vanskelig.
- Uttrykke tydelig at det er foresatte som bestemmer om barnet skal på skolen eller ikke.
- Gi barnet trygge rammer, strukturer og forutsigbarhet knyttet til skoleoppmøte, faste morgenrutiner.
- Begge foresatte bør være involvert.
- Forsøk nye strategier i fastlåste situasjoner, foresatte bytter roller.
- Fokuserer på mestring av delmål, ros og positiv tilbakemelding.
- Belønningssystem.
- Unngå at barnet oppnår positive konsekvenser hvis det er hjemme, ikke dataspill, godteri.
- Oppmuntre barnet til å møte venner.
- Sette av tid til samvær i familien der en gjør hyggelige ting sammen.
- Foresatte har ansvar for at barnet kommer til skolen.

Gjennomføring av tiltak

Når det er laget en samarbeidsavtale og plan for tiltak begynner den virkelige jobben.

Noen generelle prinsipper for en god gjennomføring er:

- Skoleledelsen må gi støtte og sette av tid til de som skal bistå i nærværarbeidet.
- Avholde faste og hyppige møter i oppstarten for å evaluere og justere tiltakene.
- Være konsekvent i gjennomføringen av avtalen - ikke endre reglene underveis.
- Alle involverte parter må forplikte seg og følge opp avtalen over tid.
- Når tiltakene fungerer, bør eleven likevel følges opp videre med ekstra oppmerksomhet.
- Alle parter – inkludert eleven – skal til enhver tid vite hva som er eksisterende plan for tiltak.

Evaluering og henvisning videre

Evalueringsdelen skal tydeliggjøre hvorvidt delmålene er nådd og samtidig om tiltakene har vært effektive og riktige.

Ut fra evalueringen skal skolen i samarbeid med foresatte og Nærværsteam vurdere hvorvidt det er behov for hjelp fra andre instanser.

Hva kan **PPT** bidra med i fraværssaker?

- Kartlegging og utredning av fagvansker, læringsmiljø og trivsel.
- Sakkyndig vurdering av elevens særlige behov.
- Være en drøftingspartner for hjem og skole.
- Til stede på skolen faste skoledager hver måned.

Hva kan **Arbeid, psykisk helse og rus** bidra med i fraværssaker?

- Støtte og veiledning til foreldre.
- Samtaler med barnet/ungdommen – psykiske utfordringer mild/moderat.
- Kartlegging.

Hva kan **Skolehelsetjenesten** bidra med i fraværssaker?

- Samtaler med barnet/ungdommen. helsesykepleier er tilgjengelig på skolen ved behov (lavterskel).
- Gi støtte og veiledning til foreldre.
- Samarbeidspartner for skolen.
- Kartlegging, bidra til henvisning videre ved behov.

Barneverntjenesten kan, når andre kommunale tiltak ikke har gitt endring, bidra med:

- Kartlegging av hjemmesituasjonen.
- Veiledning til foreldrene gjennom ulike veiledningsprogram både i og utenfor hjemmet.
- Samtaler med barna.
- Kompenserende støttetiltak gjennom eks. støttekontakt/besøkshjem.
- Bidra med videre henvisning, eks. til BUP.
- Ved tiltak fra barnevern og flere tjenesteytere, sikre samhandling og koordinerte tiltak gjennom ansvarsgruppemøter/samarbeidsmøter.
- Hvis det ikke, gjennom ulike tiltak fra andre hjelpeinstanser eller barnevern, oppnås endring, kan barneverntjenesten bidra til at barn/ungdom kan få institusjonsplass eller fosterhjem.